

„Wat ik maar niet begrijp,” begon Bachtmans eenigszins plomp gemeedelijke stem dan weer, „is, hoe de kunstenaars in al die oorlogvoerende landen de rust en het geduld, de concentratie nog vinden om iets te maken.”

„Hébben ze natuurlijk ook niet,” gaf Hulshorst met haastigheid toe, „’t moet alles maar gauw-gauw-gauw, en ’t blijft dan ook meestal oppervlakkig. Spreekt van zelf! Maar is dat hier wel zooveel beter?”

De vraag werd niet beantwoord. Vechtel alleen, zijn hand door zijn krullen strijkend, rechte zich, keek even naar Pauline en bromde iets onverstaanbaars, maar dat klonk als protest.

Op dat oogenblik werd aan het tafeltje naast het hunne luid uitgescherd, gebulderd, gejuicht. Een groote blonde vrouw viel hysterisch gillend tegen haar buurman op. En ze kwamen weer te praten over de groote en snelle veranderingen, sinds ’t begin van den oorlog in de geestesgesteldheid en ’t gedrag der menschen gekomen, ook in ’t neutrale Holland.

Bachtman stopte zorgvuldig een nieuwe pijp, schudde langzaam zijn dikke kop daarboven. „Ja jongen,” riep Reelink uit, hem op den rug kloppend, „’t gaat overal anders toe dan vroeger, bandeloozer als je wilt. Toch, is dat wel in alle opzichten een achteruitgang? Beteekent het niet.... met meer levenshaast en sensualiteit.... ook meer openlijkheid en durf, zelfbewustheid, vitaliteit?” Zijn voorhoofd rimpelde en zijn oogen sperden zich bij deze woorden, als sprak hij de hoogste moreele eischen uit.

„’t Heb alles zijn waarde,” bromde Vechtel, gewichtig knikkend.

„O! Zonder twijfel!” Hulshorst keek Reelink recht aan en zijn stem had iets schampers toen hij voortging: „Vrijer, spontaner wordt er geleefd dan vroeger. Eerlijker misschien. Maar dan ook schaamteloos. Egoïsme en genotzucht leven zich openlijk uit. En dat lijkt me ook-al-weer zoo....vanzelfsprekend. Tegenover de eindeloze vermoeidheid.... de jammer.... de ellende.... wordt naar steeds sterker prikkels gezocht. En dan: wie kan er tegenwoordig eig’lijk nog plezier in zijn werk hebben? Wie ziet er de resultaten van? Sommige kooplui, die oorlogswinst maken, industrieelen die granaten fabriceeren, ja! De rest leeft in triestheid en teleurstelling — zonder doel of illusie.”

„Alles rent naar zijn ondergang, de heele burgerlijke wereld.” De vermiljoen-roode mond tusschen de poederwitte wangen sprak het weer stroef en zakelijk uit.

En plots huiverde Pauline hoorbaar. Met lichten schrik opnieuw keek Huib naar haar om. „Lieneke,” zei hij bezorgd, „kom, wij gaan weer ’is, hè?”

Ook Vechtel was opgestaan. „Mag ik meeloopen zoover?” Er werd afscheid genomen. Van de Hulshorsts in ’t bijzonder. „Au revoir....